

Nordkalottens kvinder

I et barsk og vidtspredt naturområde må kvinder finde deres livsform i en balance mellem tradition og modernisering

Sylvi Inez Liljegren (red.): Kvinne i et nordlig landskap. Forlaget Nora, Kvinneuniversitetet Nord. Femina Borealis publikasjon. Steigen 1999. 104 s.

Af Kirsten Gomard

Et af indslagene på den store internationale kvindekongres i Tromsø sidste år i juni var præsentationen af bogen *Kvinne i et nordlig landskap* ved en lille festlighed, hvor traktementet bestod af nogle af det nordlige landskabs egne produkter: tørret renkød og saft af fjeldbær.

Bogen er en antologi med beretninger af kvinder, der lever i verdens nordligste egne, skilt af mange landegrænser, i tyndt befolkede områder med en flot, men barsk natur, med store afstande og langt fra regeringer og beslutningstagere. Den er blevet til på initiativ af Kvinneuniversitetet Nord, der er et kundskab-

scenter og et mødested, hvor kvinders erfaringer og kundskaber synliggøres og udvikles, og af netværket Femina Borealis, der samler norske, finske, svenske, russiske og samiske kvinder i polarområderne.

To konferencer, benævnt Northern Women, Northern Lives, i Alaska i 1994 og i Tromsø i 1997 har været de fysiske mødesteder, og megen kommunikation er også foregået elektronisk. Tilblivelseshistorien har været lang, også på grund af sprogforskellene i området. Bogen er udgivet både på norsk (bokmål) og engelsk.

Kvinne i et nordlig landskap er redigeret af Sylvi Liljegren. Hun har også skrevet de fleste af teksterne, der er ordnet på tværs af nationer under tematiske kapiteloverskifter som "Språkets kraft", "Under en hard himmel" og "Naturens evige livskraft".

Bogens meget forskelligartede be-

retninger fortæller i interviewform om kvinders livsform som kvinder i polaregne: af svenske, finske og russiske kvinder og af repræsentanter for oprindelige folk som samer, jakuter og nenetser. En enkelt grønlander møder vi også.

Livsformer

For de fleste handler det om overlevelse og livskvalitet i et barsk landskab, der dog er rigt på naturressourcer. Et stort tema i bogen er de individuelle eller kollektive svar på, hvordan man skaffer sig udkommet i en balance mellem tradition og modernisering. Der er:

Den norske kvinde, der, grebet af 'bonderomantik', flyttede på landet i Nord-Norge med sin familie for 20 år siden og nu lever med landbrug og forarbejdning af elgskind til moderne tøj, men må tjene sine penge som lærer for at betale *enhver* sit.

Den svenske kvinde, der samler og dyrker urter til mad og medicin og har gjort sin ejendom til kursus- og konferencested.

Den unge norske kvinde, der startede som fisker, men forlod søfartsskolen i utide på grund af mændenes chikanerier, i dag enlig mor til tre med egen virksomhed, der reparerer fiskegarn - men stadig med drømmen om at stå til søs igen den dag, det er muligt i forhold til børnene.

De syv russiske kvinder i en lejlighed på 32 kvadratmeter uden mad og varme, vraggods fra Sovjetunionens sammenbrud og nykaptalismens brutalitet.

Men også den unge russiske kvindeforsker, der - med samfundsvidenskabeligt overblik og analytisk evne

Den ældste bog fra 1648: Manuale Laponicum med de ældste samiske tekster, bl.a. Luthers lille Katekismus.

- brænder efter at forbedre kvinders situation i det nordlige Rusland. Den finske miljøaktivist, der kæmper for at bevare naturen i polarområderne.

Og den finsk-kanadiske terapeut, der inspireret af Cree-indianernes svedehytter bruger saunaterapi til behandling af langtidsskader efter seksuel vold.

Sødladent

Særlig tankevækkende er minoriteternes stemmer: Den samiske lærer, der har forsket i traditionel samisk børneopdragelse. Bibliotekaren, der arbejder for at bevare sin hjemegns tornedalsfinske dialekt. Den grønlandske skuespiller og danser, der med sin egen optræden holder liv i den vestgrønlandske maskedans.

En jakutisk kvinde og nenetskvinden fra henholdsvis Sibirien og Rusland, der arbejder på at genoprette de små urbefolkningers levevis, kultur og sprog i et område, hvor nomadebefolkningerne i sovjettiden blev tvangsforflyttet og gjort bofaste, og hvor hensynsløs industrialisering, underjordiske atomprøvesprængninger og skovbrande har ødelagt naturen. Den unge tv-journalist, der laver to månedlige programmer på nenets-sproget.

Jeg har læst mange af beretningerne med interesse, men har det blandet med bogen. Stilen irriterer mig. Sylvi Liljegren har i sine interviewkommentarer en tendens til det sødladne: "Liisa ler en trillende latter"; "Det glitrer muntert i Raunis øyne. Der finnes både lys latter og mørke minner"; "Jeg tror hun mener

det av hele sitt hjerte". Jeg synes, det trivialiserer de kvinder, der har stillet sig til rådighed med synspunkter og historier, der er stærke nok til at tale for sig selv. Trækker dem ned på ugebladsniveau.

Og på mærkelig vis virker bogen - trods flot layout - indadvendt. *Kvinne i et nordlig landskap* samler beretninger fra kvinder bosat nord for polarcirklen i områder, de fleste ikke-lokale læsere ikke kender meget til. Men hvor ligger stederne? Bogens eneste kort - over Barentsregionen - er stærkt stiliseret og rummer kun ganske få stednavne. Vil man vide bare nogenlunde besked, er det nødvendigt med et atlas ved siden af.

Enkelte personnavne og forhold får realkommentarer i indsatte rammer i nogle af artiklerne, men jeg mangler en eller flere rammeartikler, der mere overordnet præsenterer og diskuterer vilkårene. Der er alt for meget, der kun er implicit. Som om kvinderne primært fortæller for hinanden, og resten af verden så må hænge på - så godt vi kan. Det er en svaghed.

Værdigheden i centrum

Bogen indskriver sig i en feministisk tradition fra halvfjernerne, herhjemme repræsenteret af bøger som *Kvinder på fabrik* (v. Karen Jespersen m.fl., Reitzel 1971) og *Kvinder i hjemmet* (v. Lilli Christensen m.fl., Reitzel 1972) med beretninger fra kvinder, der har nogle livsvilkår fælles. Men hvor disse første bøger især fokuserede på elendigheden og undertrykkelsen, er det i *Kvinne i et*

nordlig landskap først og fremmest værdigheden og kvinders indsats for at gøre noget ved deres egne og andres livsvilkår, der står i centrum.

I halvfjernerne sagde rødstrømperne det direkte: "Det private er politisk". Den samme tankegang ligger implicit bag denne bog, og derfor er der også nogle af beretningerne, der har afsat spørgsmål, jeg ikke kan slippe:

Trods al sympati for urbefolkningernes projekter er det så overhovedet muligt at genoplive en tabt, førmoderne kultur og et sprog, der ikke længere er i daglig brug og måske ikke engang er skriftligt fikseret? Er 'bonderomantikken' på gården i Nord-Norge ikke blot en individuel flugt tilbage til naturen og ikke noget ægte bud på, hvordan dilemmaet mellem modernisering og tradition skal løses? Og hvad med den kvindeudvandring sydpå, jeg fra samtaler i Tromsø ved der foregår f. eks. fra Nord-Norge, fordi der ikke er tilstrækkeligt med attraktive jobs for kvinderne i regionen? Hvordan skabe en levevis, hvor man bevarer respekten for naturen og traditionen, samtidig med at man moderniserer, så det hele ikke bliver til et fri-landsmuseum overtaget af lokale nostalgikere og turister?

Kirsten Gomard er lektor og centerleder på Center for Europæiske Kulturstudier med Afdeling for Kønsforskning, Aarhus Universitet.